

УДК 657.1

Євгенія КАЛЮГА

## НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ДОБУВНОЇ ГАЛУЗІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО ПРОЗОРИСТЬ

*Вивчено, проаналізовано і оцінено стан добувної галузі в Україні та зарубіжний досвід, стосовно виплат податкових платежів на користь держави.*

*Проведено оцінку передумов та нормативно-правового забезпечення щодо особливостей добувної галузі в Україні. Вказано, що в основу методологічного дослідження покладено історичний і комплексний підходи щодо необхідності підвищення прозорості виплат податкових та інших платежів, отриманих державою від компаній, що видобувають природні ресурси, відповідно до облікової Директиви ЄС 2013/34 Європейського Парламенту.*

*Проаналізовано кількість суб'єктів добувної промисловості в Україні за останні три роки (2015–2017 рр.) за різними організаційно-правовими формами, відповідно до Директиви 2013/34/ЄС. На підставі наведеної інформації в Україні визначено лише п'яту частину суб'єктів господарювання від їх загальної кількості, які у 2014–2015 рр. склали Звіт ІПВГ.*

*Запропоновано визначати статус суб'єктів господарювання з урахуванням хоча б двох фінансових показників, визначених в грошових одиницях – євро (загальна сума балансу, чистий оборот та середня чисельність працівників).*

*Ключові слова: нормативне забезпечення, добувна галузь, Звіт про прозорість, система управління природними ресурсами, оприлюднення інформації.*

JEL: M48

**Постановка проблеми.** Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом мало на меті поступове наближення до правових відносин ЄС у сфері бухгалтерського обліку та аудиту. З урахуванням статусу України як асоційованого члена ЄС, актуальним питанням є розгляд основних положень облікової Директиви ЄС 2013/34 Європейського Парламенту та Ради від 26.06.2013 р. (далі – Директиви ЄС 2013/34) [1], основним питанням якої є підвищення прозорості виплат на користь урядів. Це передбачає для великих підприємств та суб'єктів суспільного інтересу, зайнятих в добувній галузі, щорічно складати окремі звіти, розкриваючи значні виплати на користь урядів тих країн, у яких вони здійснюють свою діяльність.

В Україні в добувній галузі видобувають природний газ, вугілля, нафту, залізні та уранові, марганцеві та ільменітові руди, цирконій, каолін (і глини); а також графіт, солі, облицювальне і будівельне каміння, нерудну сировину для металургії, мінеральні води, благородні і кольорові метали. Згідно з даними ДНВП "Геоінформ України" [2], станом на

---

© Євгенія Калюга, 2017.

початок 2014 р. в надрах України виявлено понад 20 тис. родовищ і рудопроявів зі 117 видами мінеральної сировини, з яких приблизно половина мають промислове значення і враховуються Державним балансом запасів корисних копалин. Ринкова вартість цієї мінерально-сировинної бази оцінюється в 7,5 трлн. дол. США, а у перерахунку на кожного українця – приблизно по 175 тис. дол. США.

Створення в Україні багатосторонньої групи зацікавлених осіб (далі – БГЗО) відбулося 26.12.2012 р., а 17.10.2013 р. отримано статус країни-кандидата з Ініціативи прозорості видобувних галузей (далі – ІПВГ).

У видобувній галузі ІПВГ ґрунтується на підставі Міжнародного стандарту ІПВГ [3], основне призначення якого полягає у стимулюванні прозорості доходів від господарської діяльності. Країни, які впроваджують стандарт ІПВГ, зобов'язані розкривати інформацію про суми податкових та інших платежів, отриманих державою від компаній, що видобувають природні ресурси, процедур надання дозволів на користування надрами та іншої пов'язаної з надрокористуванням інформації. На сьогодні ІПВГ [4] впроваджується, крім України, у 50 країнах світу, в т. ч. – у Казахстані, Норвегії, Великобританії, Німеччині, США та ін.

З метою посилення прозорості та вдосконалення системи управління природними ресурсами, впровадження стандартів з Ініціативи щодо забезпечення прозорості видобувних галузей, в т. ч. – для покращення інвестиційного клімату, прийнято Закон “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях” [5]. Реалізація цього Закону та постанова КМУ “Про порядок забезпечення прозорості у видобувних галузях” [6] зобов'язує надрокористувачів надавати та оприлюднювати інформацію (в установленому Урядом порядку) про загальнодержавні та місцеві податки та збори, інші платежі, а також про виробничу (господарську) діяльність з користування надрами.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В економічній літературі питанням необхідності формування Звіту про прозорість та його структури присвячені роботи: Т. І. Єфименко, Л. Г. Ловінської, Я. В. Олійник, Н. І. Сушко та ін.

**Мета дослідження.** Провести аналіз нормативно-правової бази суб'єктів добувної галузі та їх складу відповідно до критеріїв Директиви ЄС 2013/34 Європейського Парламенту з метою визначення передумов складання Звіту про прозорість.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В рамках вдосконалення нормативного забезпечення ІПВГ було розроблено та зареєстровано у Верховній Раді проект Закону України “Про розкриття інформації у видобувних галузях” [7] який, окрім підвищення прозорості, сприятиме виконанню зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами – з іншої.

Починаючи з 2013 р. та за 2014–2015 рр., в Україні почали складати перший [2], а потім і другий Звіт про прозорість, [4] який демонструє усім зацікавленим сторонам, як відбувається управління природними ресурсами країни, та які доходи при цьому генеруються. Для підготовки такого Звіту, а також співставлення даних за платежами держави, від компаній, які здійснюють господарську діяльність з видобування природних ресурсів, обирається Незалежний адміністратор, тобто незалежна компанія з відповідним досвідом.

Для наукового обґрунтування передумов складання Звіту про прозорість в добувній галузі, доцільно проаналізувати, перш за все, основну нормативно- правову базу цієї галузі.

Кодекс України про надра [8] є основним нормативним актом, що регулює питання раціонального використання та охорони надр. Основними обов'язками користувачів надр є їх цільове використання, забезпечення повноти геологічного вивчення, раціонального, комплексного використання та охорони. Кодекс містить положення, які регулюють геологічне вивчення надр, державний облік родовищ корисних копалин, проектування та будівництво гірничодобувних об'єктів тощо. Роботи і дослідження, пов'язані з геологічним вивченням надр, підлягають обов'язковій державній реєстрації та обліку в Державному інформаційному геологічному фонді. Надра надаються (ст. 15, Гл. 2) у постійне (без обмеження терміну) або тимчасове користування (короткострокове – до 5 років і довгострокове – до 50 років). Спеціальні дозволи на користування надрами надаються переможцям аукціонів відповідно до "Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами та порядок їх надання". Суб'єкти господарської діяльності добувної промисловості сплачують податкові та неподаткові [9] платежі. Відповідно до Кодексу України Про надра, користування надрами є платним (ст. 28, Гл. 4), крім окремих випадків і сплачується у вигляді рентної плати за їх користування для видобування корисних копалин; рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин. Плата за користування надрами зараховується до державного і місцевих бюджетів.

Закон України "Про ринок природного газу" [10] передбачає (п. 9–10, ст. 4, Розд. 2) затвердження правил розподілу потужності та врегулювання перевантажень транскордонних газопроводів як частини газотранспортної системи; моніторинг застосування тарифів, інших платежів.

Ліцензування господарської діяльності (п. 1, ст. 9, Розд. 2) на ринку природного газу пов'язано з його транспортуванням, розподілом, зберіганням, наданням послуг.

Приладовий облік природного газу (п. 1–2, ст. 18, Гл. 3, Розд. 3) здійснюється з метою отримання та реєстрації достовірної інформації про обсяги і якість природного газу під час його транспортування, розподілу, постачання, зберігання та споживання. При здійсненні одночасно декількох видів господарської діяльності (п. 1, ст. 57, Гл. 9, Розд. 4) на ринку природного газу, що підлягають ліцензуванню, суб'єкти ведуть окремий облік за кожним видом діяльності та затверджують правила розподілу активів і зобов'язань, доходів та витрат.

Суб'єкти ринку природного газу (п. 2–4, ст. 57, Гл. 9, Розд. 4) зобов'язані складати звітність, затверджену Регулятором, яка розміщується на веб-сайті у встановленому законодавством порядку та підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором.

Гірничий закон України [11] регулює правовідносини у сфері діяльності гірничих підприємств (ст. 2, Розд. 1), що займаються розвідкою, розробкою, видобутком та переробкою корисних копалин і веденням гірничих робіт, будівництвом, ліквідацією або консервацією гірничих підприємств, науково-дослідною роботою, ліквідацією аварій у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, незалежно від їх форми власності та підпорядкування.

Гірничий закон встановлює передумови (ст. 7–8, Розд. 2) щодо надання державної

підтримки суб'єктам гірничих відносин (включно з працівниками гірничих підприємств) у вигляді субсидій, пільг, компенсацій, допомоги тощо.

Закон України “Про трубопровідний транспорт” [12] регулює засади діяльності трубопровідного транспорту (ст. 2) щодо сфери видобування нафти та газу – питання промислових трубопроводів (приєднаних мереж), немагістральних трубопроводів в межах виробництв, а також нафтобазових та внутрішньопромислових нафто- і газопроводів. Дія закону (ст. 4) поширюється на відносини в галузі трубопровідного транспорту, призначеного для транспортування вуглеводнів та інших продуктів і речовин з місць їх знаходження, видобування (від промислів), виготовлення або зберігання до місць їх переробки чи споживання, перевантаження та подальшого транспортування. До земель трубопровідного транспорту (ст. 11) належать земельні ділянки, на яких збудовано наземні та надземні трубопроводи та їх споруди, а також наземні споруди підземних трубопроводів. Діяльність, пов'язана з проектуванням, будівництвом, ремонтом та експлуатацією об'єктів трубопровідного транспорту, здійснюється на підставі ліцензії (ст. 13).

Закон України “Про газ (метан) вугільних родовищ” [13] визначає засади діяльності у сфері геологічного вивчення газу (метану) вугільних родовищ, умови його видобування і вилучення під час дегазації та подальшого використання, у тому числі – доступу газу (метану) вугільних родовищ до газотранспортних мереж.

Державний нагляд та контроль за додержанням законодавства у сфері геологічного вивчення, видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ (ст. 10) здійснюють центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах геологічного вивчення та раціонального використання надр, державного гірничого нагляду, ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження.

Стимулювання діяльності з геологічного вивчення, видобування та використання газу (метану) вугільних родовищ (ст. 11) базується на створенні державою сприятливих умов шляхом надання державних гарантій; митних, податкових пільг; запровадження системи заохочувальних заходів; надання державної підтримки.

Спеціальний дозвіл на геологічне вивчення та видобування газу (метану) вугільних родовищ (ст. 13, Розд. 4), промислова розробка яких не здійснювалася незалежно від їх подальшого використання, а також для відпрацьованих вугільних родовищ надається на строк, не більш 20 років.

Закон України “Про угоди про розподіл продукції” [14] регулює питання проведення конкурсу на укладення угоди про розподіл продукції (далі – УРП), укладення таких угод та їх виконання. Відповідно до Закону, у ст. 1, Розділу 1 “Загальні положення” подано визначення “продукції”, “виробленої продукції”, “компенсаційної продукції”, “прибуткової продукції”. Держава сприяє (ст. 4) порядку погоджень, наданню квот, спеціальних дозволів на користування надрами та ліцензій на здійснення діяльності з пошуку (розвідки) та експлуатації родовищ корисних копалин, актів про надання гірничого відводу, документів, що засвідчують право користування землею, та інших дозволів, будівництвом споруд, передбачених угодою про розподіл продукції. За участь у конкурсі на укладення угоди про розподіл продукції (ст. 5) вноситься плата, розмір та порядок внесення якої визначаються КМУ. Передбачено (ст. 8) умови надання земельної ділянки для потреб, пов'язаних з користуванням надрами та їх ділянками (п. 3); порядок внесення рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин (п. 12); склад витрат,

що підлягають відшкодуванню компенсаційною продукцією (п. 16); порядок та умови розподілу прибуткової продукції між державою та інвестором (п. 17); строк передачі державі належної їй частини прибуткової продукції або грошового еквівалента (п. 18); порядок переходу права власності на вироблену продукцію від інвестора до держави (пп. 19–21). В п. 4 зазначеної статті передбачено перелік встановлених правил, норм, стандартів ведення робіт, пов'язаних із користуванням надр, охороною довілля, використанням і переробкою мінеральної сировини. Виконання угод про розподіл продукції (п. 3, ст. 19, Розд. 3) передбачає, що щоквартальна частка компенсаційної продукції не може перевищувати 70% загального обсягу в розрахунковий період до повного відшкодування витрат інвестора. На оператора угоди про розподіл продукції (п. 3) покладена функція організації належного виконання робіт, зокрема: здійснювати розподіл компенсаційної та прибуткової продукції; нараховувати та сплачувати податки та збори (обов'язкові платежі); вести бухгалтерський облік операцій. Податки, збори та інші обов'язкові платежі (ст. 25) сплачуються під час виконання, відповідно до ПКУ.

Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" [15] містить основні вимоги щодо охорони природних ресурсів, у тому числі й під час видобування корисних копалин. Законом визначаються повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування, порядок контролю та нагляду у сфері охорони навколишнього природного середовища, загальні екологічні вимоги, яких необхідно дотримуватися під час використання природних ресурсів (раціональне та економне використання, здійснення заходів щодо запобігання псуванню, забрудненню та їх виснаженню). Державному обліку (ст. 24, Розд. 5) підлягають об'єкти, що шкідливо впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища, види та кількість шкідливих речовин, види й розміри шкідливих фізичних та біологічних впливів.

Збір, обробка і подання відповідним державним органам зведеної статистичної звітності про обсяги викидів, скидів забруднюючих речовин, використання природних ресурсів, виконання завдань щодо охорони навколишнього природного середовища та іншої інформації, ведення екологічних паспортів здійснюється в порядку, що визначається КМУ.

Закон України "Про нафту і газ" [16] є основним Законом, який регулює відносини щодо користування нафтогазоносними надрами, видобування, транспортування, зберігання та використання нафти, газу та продуктів їх переробки. Порядок користування нафтогазоносними надрами на відповідній ділянці нафтогазоносних надр визначається угодою про умови користування нафтогазоносними надрами, яка є додатком до спеціального дозволу. За загальним правилом, нафта та газ, видобуті користувачем нафтогазоносних надр, належать користувачу нафтогазоносних надр. Як і Кодекс України про надра, [8] Закон України "Про нафту і газ" прямо [16] забороняє власнику спеціального дозволу у будь-якій формі відчужувати права, надані спеціальним дозволом, в тому числі, шляхом передачі до статутного капіталу юридичних осіб чи як вклад у спільну діяльність. При цьому встановлюється, якщо діяльність, пов'язана з користуванням нафтогазоносними надрами, здійснюється на умовах договору про спільну інвестиційну діяльність, спільне виробництво, виробничу кооперацію, то один із учасників цього договору зобов'язаний мати спеціальний дозвіл на користування нафтогазоносними надрами. Після закінчення строку дії спеціального дозволу на користування надрами

державне майно, що було надане у користування власнику, повертається державі, а майно (споруди, обладнання), створене власником дозволу в процесі видобування, залишається його власністю. Для компаній та учасників договорів про спільну діяльність, в яких держава прямо або опосередковано володіє 50% та більше, встановлені особливі правила щодо продажу видобутої ними продукції: нафта сира, газовий конденсат власного видобування та скраплений газ повинні щомісячно продаватися винятково на біржових аукціонах, порядок проведення яких визначається КМУ. Стартова ціна на таких аукціонах для нафти та газового конденсату визначається на підставі митної вартості нафти.

Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин [17]. Визначається порядок і умови проведення (пп. 1, 2) державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин для об'єктивності їх мінерально-сировинної бази; забезпечення достовірності; створення умов для економного і раціонального використання; визначення реальної промислової цінності; використання оцінок техніко-економічних та фінансових показників господарської діяльності для інвестиційного планування та оподаткування. Державній експертизі та оцінці підлягають (п. 6) запаси корисних копалин усіх розвіданих родовищ, у тому числі, техногенних, додатково розвіданих та запасів, що залишаються в надрах (у разі ліквідації гірничодобувного підприємства).

Показники (параметри) оперативних кондицій (п. 11) розробляються для перерахунку запасів окремих його ділянок (горизонтів, покладів, блоків); технологічних кондицій – окремих видів корисних копалин для підрахунку та ведення обліку таких запасів. Позитивні результати експертизи та оцінки запасів корисних копалин (п. 27) є підставою для взяття їх на державний облік і зарахування до Державного фонду родовищ корисних копалин. Надання спеціального дозволу на користування надрами (п. 28) з метою видобування корисних копалин та акта про надання гірничого відводу здійснюється після державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин.

“Про затвердження Положення про порядок здійснення державного гірничого нагляду” [18]. Державний контроль за дотриманням правил і нормативів користування надрами здійснюють Держгеонадра та органи місцевого самоврядування. Державний нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр та їх використання у 2014–2015 рр. здійснював Держгірпромнагляд згідно з Положенням про порядок здійснення державного гірничого нагляду.

Надано визначення державного гірничого нагляду (п. 1–3), шляхи його проведення (комплексні обстеження; вибіркові перевірки; погодження нормативної документації).

“Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до геолого-економічного вивчення ресурсів перспективних ділянок та запасів родовищ нафти і газу” [19].

Передбачено сутність та загальні відомості про запаси і ресурси корисних копалин державного фонду надр до геолого-економічного вивчення ресурсів перспективних ділянок та запасів родовищ нафти і газу. Наводяться вимоги до розподілу родовищ (покладів) нафти і газу за величиною запасів та складністю будови, а також запасів і ресурсів на різні групи за критеріями: ступінь їх техніко-економічного, геологічного вивчення, промислове значення та розподіл на класи запасів та ресурсів. Зазначаються вимоги до геологічної вивченості об'єктів робіт, підрахунку запасів родовищ та оцінки перспективних ресурсів (нафти, газу, конденсату), наявних у них корисних компонентів.

За величиною видобувних запасів нафти і газу (п. 1, ст. 2, Розд. 1), родовища поділяються на групи: унікальні, великі, середні, невеликі, дрібні, дуже дрібні. У процесі геологорозвідувальних робіт до промислового видобутку родовища характеризуються за трьома рівнями геолого-економічних оцінок (п. 2, ст. 3), які мають одну мету, але різняться за своєю детальністю: початкова, попередня з використанням конкретних вихідних даних аналогії; детальна геолого-економічна оцінка.

За ступенем техніко-економічного вивчення (п. 3, ст. 3), запаси та ресурси вуглеводнів поділяються на три групи: на базі яких проведена детальна геолого-економічна оцінка; попередня геолого-економічна оцінка їх промислового значення; початкова геолого-економічна оцінка можливого промислового значення перспективної ділянки; за промисловим значенням (п. 1, ст. 4): балансові; умовно балансові; позабалансові; з невизначеним промисловим значенням; ступенем геологічної вивченості (п. 1, ст. 5) розвідані і попередньо розвідані; ступенем геологічного вивчення (п. 2, ст. 5): перспективні і прогнозні.

“Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ руд чорних металів [20]. Запаси ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ руд чорних металів – заліза, марганцю та хрому, поділяються, за ступенем техніко-економічного вивчення (п. 2, ст. 8), розвідані запаси; на базі яких проведено попередню геолого-економічну оцінку їхнього промислового значення; проведено початкову геолого-економічну оцінку можливого промислового значення перспективної ділянки надр; за промисловим значенням (ст. 9): балансові; умовно балансові; позабалансові; промислове значення яких не визначено.

Класифікація запасів і ресурсів корисних копалин (ст. 1) державного фонду надр до родовищ руд чорних металів (заліза, марганцю та хрому) встановлює їх групування за промисловими типами; складністю геологічної будови, величиною запасів, вмістом корисного компонента в руді; розподілом запасів за їхнім промисловим значенням, техніко-економічною і геологічною вивченістю; вимогами до вивченості родовищ руд чорних металів; принципами оцінки ресурсів чорних металів.

Родовища чорних металів або ділянки великих родовищ поділяються за складністю геологічної будови (п. 1, ст. 5) на: ділянки простої геологічної будови; складної геологічної будови; дуже складної геологічної будови; за ступенем їхнього геологічного вивчення (п. 1, ст. 7) – визначення речовинного складу, кількості, якості й технологічних властивостей; ступенем геологічного вивчення (п. 2, ст. 7) – розвідані і попередньо розвідані; ступенем геологічного вивчення й достовірності (п. 2, ст. 7) – перспективні та прогнозні; ступенем їх техніко-економічного вивчення (п. 2, ст. 8) – розвідані запаси; запаси, на базі яких проведено попередню та окремо геолого-економічну оцінку їхнього промислового значення; промисловим значенням (п. 2, ст. 9): балансові; умовно балансові; позабалансові; промислове значення яких не визначено.

“Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами” [21]. (далі – дозволи) застосовується (п. 1) у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, визначає процедуру продовження строку дії, переоформлення, видачі дубліката, зупинення дії чи анулювання дозволу та внесення до нього змін. Дозволи (п. 1, п. 2, п. 4) надаються (окремо в межах конкретної ділянки) після проведення експертизи та оцінки розвіданих запасів Держгеонадрами переможцям

аукціонів з їх продажу та без проведення аукціонів. Дозволи (п. 5, п. 7) надаються з дня його реєстрації на види користування надрами, але не більш, як на геологічне вивчення родовищ корисних копалин (три або п'ять років); геологічне вивчення нафтогазоносних надр (10 років); видобування корисних копалин (20 років); будівництво та експлуатація підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин (50 років); створення геологічних територій та об'єктів, що мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення (без обмеження строку дії); виконання робіт (здійснення діяльності), передбачених угодою про розподіл продукції. За надання дозволів без проведення аукціону (п. 13) з метою виконання угод про розподіл продукції справляється збір у розмірі 1% початкової ціни. Продовження строку дії дозволу (п. 14) на геологічне вивчення може здійснюватися не більше двох разів, крім дозволів на геологічне вивчення, згідно з якими роботи виконуються виключно за кошти державного бюджету.

Отже, визначені особливості при проведенні аналізу нормативно-правового забезпечення добувної галузі сприятимуть науково-обґрунтованому формуванню структури Звіту про прозорість.

Важливим напрямом є і аналіз функціонування суб'єктів організаційно-правових форм господарювання відповідно до вимог Директиви 2013/34/ЕС.

Проведений аналіз функціонування суб'єктів організаційно-правових форм господарювання в добувній промисловості та розроблення кар'єрів (табл. 1) за останні три роки (01.01.2015 р. – 01.01.2017 р.) свідчить про те, що їх кількість має тенденцію до зростання – з 3166 до 3529, тобто на 363 одиниці. Якщо до 2016 р. рахувалися суб'єкти господарювання загалом, станом на 2016 р. окремо виділено зі статусом та без статусу юридичної особи. Серед суб'єктів господарювання на початок 2017 р. зі статусом юридичної особи функціонують 87,2%, в т. ч. приватні підприємства (12,0%) та акціонерні товариства з обмеженою відповідальністю (75,2%).

Таблиця 1

**Суб'єкти добувної промисловості і розроблення кар'єрів за ЄДРПОУ щодо організаційно-правових форм господарювання в Україні в період 01.01.2015 – 01.01.2017 рр.**

Суб'єкти за організаційно-правовою формою господарювання		Всього суб'єктів станом на:			
Код	Найменування	01.01.2015 р.	01.01.2016 р.	01.01.2017 р.	
				за КВЕД-2010	за звітом [23]
1	2	3	4	5	6
	Всього суб'єктів	3166	3361	3529	670
	у т.ч.				
	зі статусом юридичної особи	x	3087	3272	
	без статусу юридичної особи	x	274	257	
120	Приватне підприємство	374	388	398	50
130	Колективне підприємство	7	7	7	2

## Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6
140	Державне підприємство	75	76	78	78
150	Комунальне підприємство	17	17	18	2
160	Дочірнє підприємство	57	59	58	13
170	Іноземне підприємство	6	6	6	2
180	Підприємство об'єднання громадян	4	6	7	
193	Спільне підприємство	2	2	2	2
230	Акціонерне товариство	197	195	196	69
240	з обмеженою відповідальністю	2113	2292	2462	384
250	з додатковою відповідальністю	19	19	19	3
270	Командитне товариство	1	1	1	
310	Виробничий кооператив	3	3	3	1
340	Сільськогосподарсько-виробничий	1	1	1	
425	Державна організація (установа, заклад)	1	1	1	1
510	Асоціація	1	1	1	
520	Корпорація	2	2	2	
530	Консорціум	1	1	1	
540	Концерн	1	1	1	
590	Інші об'єднання юридичних осіб	1	1	1	
610	Філія	269	270	251	60
620	Представництво	5	4	6	2
930	Споживче товариство	1	1	1	
995	Інші організаційно-правові форми	8	7	8	1

Джерело. Наведено за [22].

Одночасно станом на 01.01.2017 р. проаналізовано інформацію щодо кількості суб'єктів господарювання (670 одиниць), які склали Звіт ІПВГ України за 2014–2015 рр.

Із загальної кількості 670 суб'єктів, різноманітних організаційно-правових форм налічується 19. Найбільша частка належить товариству з обмеженою відповідальністю (384, або 57,3% від загальної кількості), державним підприємствам (78, або 11,6%). Крім того, публічні акціонерні товариства (69), займають 10,3% у загальній кількості, приватні підприємства (50) – 7,4%, інші – 23,4%.

Проведення поглибленого аналізу наявності суб'єктів господарювання в Україні свідчить, що їх чисельність станом на 01.01.2017 р. складає 3272 одиниці, в той час Звіт [4] подали тільки 670 одиниць. Таким чином, наведені дані свідчать, що за 2014–2015 р. Звіт про прозорість склали тільки 20,4% (3272 : 670) суб'єктів добувної галузі, тобто їх п'ята частина.

Результати проведеного аналізу змісту Директиви 2013/34/ЕС [1] (ст. 1 та ст. 3, Гл. 1) Сфера застосування, визначення і категорії компаній і груп) свідчить про невідповідність організаційно-правових форм суб'єктів господарювання порівняно з тими, що застосовуються в Україні в добувній галузі. Зокрема, в Україні для визначення статусу

суб'єктів господарювання не передбачено застосування фінансових показників (табл. 2), визначених в євро (загальна сума балансу, чистий оборот) та середня чисельність працівників (чол.).

Таблиця 2

**Критерії віднесення суб'єктів господарювання до організаційно-правової форми, відповідно до Директиви 2013/34/ЄС**

Організаційно-правова форма суб'єкта господарювання	Загальна сума балансу, євро	Чистий оборот, євро	Середня чисельність працівників, чол.
Середнє підприємство	20 000 000	40 000 000	250
Велике підприємство	>20 000 000	>40 000 000	> 250

Відповідно до вимог Директиви 2013/34/ЄС [1], суб'єкти господарювання в Україні із трьох наведених показників повинні відповідати хоча б двом.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Проведений аналіз нормативно-правового забезпечення суб'єктів господарювання добувної галузі сприятиме науково-обґрунтованому формуванню структури Звіту про прозорість, а відповідно, – закріпленню в законодавчому порядку організаційно-правового статусу, що приведе до їх укрупнення, зменшення кількості податків та полегшення адміністрування. Отримана інформація за результатами дослідження сприятиме формуванню науково-обґрунтованого Звіту про прозорість в добувній галузі.

**Список використаних джерел**

1. Директива 2013/34/ЄС Європейського Парламенту та Ради про щорічну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язані з ними звіти певних типів компаній, що вносять виправлення до Директиви 2006/43/ЄС Європейського Парламенту і Ради та, яка відміняє Директиви Ради 78/660/ЄСР й 83/349/ЄСР : Міжнародний документ від 26.06.2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apu.com.ua/files/23345235325.pdf>.
2. Перший національний звіт ІПВГ України за 2013р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eiti.org.ua/biblioteka/>.
3. Стандарт ІПВГ 2016р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://eiti.org/sites/default/files/documents/eiti\\_standard\\_2016\\_ukrainian.pdf](https://eiti.org/sites/default/files/documents/eiti_standard_2016_ukrainian.pdf).
4. Національний звіт ІПВГ України за 2014–2015рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eiti.org.ua/2017/02/opublikovano-druhyj-zvit-ipvh-ukrajiny/>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прозорості у видобувних галузях : Закон України № 521-VIII від 16.06.2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/521-19>.
6. Про затвердження Порядку забезпечення прозорості у видобувних галузях : затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 1039 від 02.12.2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1039-2015-%D0%BF>.
7. Про розкриття інформації у видобувних галузях : проект Закону України № 4840 від 17.06.2016р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=59455](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59455).

8. Про надра : Кодекс України № 132/94-ВР від 27.07.94 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>.
9. Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами : затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 594 від 30.05.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/594-2011-%D0%BF>.
10. Про ринок природного газу : Закон України № 329-VIII від 09.04.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/329-19>.
11. Гірничий закон України : Закон України № 1127-XIV від 06.10.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1127-14>.
12. Про трубопровідний транспорт : Закон України № 192/96-ВР від 15.05.96 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/192/96-%D0%B2%D1%80>.
13. Про газ (метан) вугільних родовищ : Закон України № 1392-VI від 21.05.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1392-17>.
14. Про угоди про розподіл продукції : Закон України № 1039-XIV від 14.09.1999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1039-14>.
15. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України № 1264-XII від 25.06.91 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
16. Про нафту і газ : Закон України № 2665-III від 12.07.2001 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2665-14>.
17. Про затвердження Положення про порядок проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин : Постанова Кабінету Міністрів України № 865 від 22.12.94 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/865-94-%D0%BF>.
18. Про затвердження Положення про порядок здійснення державного гірничого нагляду : затв. постановою Кабінету Міністрів України № 134 від 21.02.95 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/134-95-%D0%BF>.
19. Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до геолого-економічного вивчення ресурсів перспективних ділянок та запасів родовищ нафти і газу : затв. Наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України № 46 від 10.07.1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0475-98>.
20. Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ руд чорних металів : затв. Наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві екології та природних ресурсів України № 155 від 18.10.2002 р., зареєстрованим в Міністерстві юстиції України № 881/7169 11 листопада 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0881-02>.
21. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами : затв. Постановою Кабінету Міністрів України № 615 від 30.05.2011 р.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF>.

22. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що містить перелік юридичних та фізичних осіб-підприємців, без урахування окупованих територій АР Крим та м. Севастополь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.gov.ua/file/74692/download?token=rHvjKJHr>.
23. Звіт ІПВГ України за 2014–2015 рр. № 756 від 29.04.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eiti.org.ua/biblioteka/1702-VII> [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>; [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/756-99-%D0%BF>.

### References

1. Dyrektyva 2013/34/leS Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady pro shchorichnu finansovu zvitnist, konsolidovanu finansovu zvitnist ta poviazani z nymy zvity pevnykh typiv kompanii, shcho vnosiat vypravlennia do Dyrektyvy 2006/43/ES Yevropeiskoho Parlamentu i Rady ta, yaka vidminiaie Dyrektyvy Rady 78/660/ESR y 83/349/ESR: Mizhnarodnyi dokument vid 26.06.2013 r. [Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC Text with EEA relevance], from <http://www.apu.com.ua/files/23345235325.pdf> [in Ukrainian].
2. Pershyi natsionalnyi zvit IPVH Ukrainy za 2013 r. [Extractive Industries Transparency Initiative (EITE): The First National Report of Ukraine 2013], from <http://eiti.org.ua/biblioteka> [in Ukrainian].
3. Standart IPVH 2016 r. [The EITE Standard 2016], from [https://eiti.org/sites/default/files/documents/eiti\\_standard\\_2016\\_ukrainian.pdf](https://eiti.org/sites/default/files/documents/eiti_standard_2016_ukrainian.pdf) [in Ukrainian].
4. Natsionalnyi zvit IPVH Ukrainy za 2014–2015 rr. [EITE Report of Ukraine, 2014-2015], from <http://eiti.org.ua/2017/02/opublikovano-druhyj-zvit-ipvh-ukrajiny/> [in Ukrainian].
5. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia prozorosti u vydobuvnykh haluziakh: Zakon Ukrainy № 521-VIII vid 16.06.2015 r. [On Amendments to Certain *Legislative Acts of Ukraine* on Ensuring the *Transparency* in the *Extractive Industries*: the Law of *Ukraine*, No. 521-VIII] from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/521-19> [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Poriadku zabezpechennia prozorosti u vydobuvnykh haluziakh: zatv. Postanovoju Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1039 vid 02.12.2015 r. [On Approval of the Procedure for Transparency in Extractive Industries: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 1039 dated 02.12.2015], from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1039-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
7. Pro rozkryttia informatsii u vydobuvnykh haluziakh: proekt Zakonu Ukrainy №4840 vid 17.06.2016 r. [The *Draft Law No 4840* 'On disclosure of information in the extractive

- industries*, 17 June 2016], from [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=59455](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59455) [in Ukrainian].
8. Pro nadra: Kodeks Ukrainy № 132/94-VR vid 27.07.94 r. [The Code of Ukraine “About subsoil” of July 27, 1994 No. 132/94-BP], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
  9. Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia auktsioniv z prodazhu spetsialnykh dozvoliv na korystuvannia nadramy: zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 594 vid 30.05.2011 r. [Amendments to the Procedure for Conducting auctions of special permits for subsoil use: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 594 of 30.05.2011], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/594-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
  10. Pro rynek pryrodnoho hazu : Zakon Ukrainy № 329-VIII vid 09.04.2015 r. [The Law of Ukraine “On the Natural Gas Market”, No. 329-VIII of 09.04.2015], from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/329-19> [in Ukrainian].
  11. Hirnychi zakon Ukrainy: Zakon Ukrainy № 1127-XIV vid 06.10.99 r. [The Mining Law of Ukraine, No. 1127-XIV of 06.10.99], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1127-14> [in Ukrainian].
  12. Pro truboprovodnyi transport: Zakon Ukrainy № 192/96-VR vid 15.05.96 r. [The Law of Ukraine “On pipeline transport” No. 192/96-VR of 15.05.96], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/192/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
  13. Pro haz (metan) vuhilnykh rodovyshch: Zakon Ukrainy № 1392-VI vid 21.05.2009 r. [The Law of Ukraine “On gas (methane) of coal deposits”, No. 1392-VI of 21.05.2009], from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1392-17> [in Ukrainian].
  14. Pro uhody pro rozpodil produktsii: Zakon Ukrainy № 1039-XIV vid 14.09.1999 r. [The Law of Ukraine “About production sharing agreements” of September 14, 1999 No. 1039-XIV], from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1039-14> [in Ukrainian].
  15. Pro okhoronu navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha : Zakon Ukrainy № 1264-XII vid 25.06.91 r. [Law of Ukraine “On Environmental Protection”, No. 1264-XII of June 25, 1991], from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> [in Ukrainian].
  16. Pro naftu i haz: Zakon Ukrainy № 2665-III vid 12.07.2001 r. [The Law of Ukraine “On oil and gas”, No. 2665-III of 12.07.2001], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2665-14> [in Ukrainian].
  17. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok provedennia derzhavnoi ekspertyzy ta otsinky zapasiv korysnykh kopalyn: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 865 vid 22.12.94 r. [On Approval of the Regulation on the Procedure for the State Examination and Evaluation of Mineral Reserves: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 865 of December 22], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/865-94-%D0%BF> [in Ukrainian].
  18. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro poriadok zdiisnennia derzhavnoho hirnychoho nahliadu: zatv. postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 134 vid 21.02.95 r. [On Approval of the Regulation of Procedure for State Mining Supervision: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 134 on 21 February 1995], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/134-95-%D0%BF> [in Ukrainian].

19. Pro zatverdzhennia Instruksii iz zastosuvannia Klasyfikatsii zapasiv i resursiv korysnykh kopalyn derzhavnoho fondu nadr do heoloho-ekonomichnoho vyvchennia resursiv perspektyvnykh dilianok ta zapasiv rodovyshch nafty i hazu № 46 vid 10.07.1998 r. [On Approval of the *Instruction on applying Mineral Resources Classification of State Subsoil Fund to geological exploration of the prospective area resources and hydrocarbon field reserves, No. 46 of 10.07.1998*], from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0475-98> [in Ukrainian].
20. Instruksiiia iz zastosuvannia Klasyfikatsii zapasiv i resursiv korysnykh kopalyn derzhavnoho fondu nadr do rodovyshch rud chornykh metaliv № 155 vid 18.10.2002 r., zareiestrovanyim v Ministerstvi yustytsii Ukrainy № 881/7169 11 lystopada 2002 r. [The *Instruction on applying Mineral Resources Classification of State Subsoil Fund to ferrous metals ores, No. 155 of 18/10/2002*], from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0881-02> [in Ukrainian].
21. Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia spetsialnykh dozvoliv na korystuvannia nadramy: zatv. Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 615 vid 30.05.2011 r. [On Approval of the Procedure for Granting Special Permits for Subsoil Use: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, No. 615 of 30.05.2011], from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
22. Yedynyi derzhavnyi reiestr yurydychnykh osib, fizychnykh osib-pidpriumtsiv ta hromadskykh formuvan, shcho mistyt perelik yurydychnykh ta fizychnykh osib-pidpriumtsiv, bez urakhuvannia okupovanykh terytorii AR Krym ta m. Sevastopol [The United State Register of Legal Entities, Individual Entrepreneurs and Public Organizations of Ukraine which contains a list of legal and individual entrepreneurs, excluding the occupied territories of the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol], from <http://data.gov.ua/file/74692/download?token=rHvjKJHr> [in Ukrainian].
23. Zvit IPVH Ukrainy za 2014-2015 rr. № 756 vid 29.04.99 r. [The EITE Report of Ukraine, 2014-2015, No. 756 of 29.04.99], from <http://eiti.org.ua/biblioteka/1702-VII> [in Ukrainian].

Редакція отримала матеріал 25 вересня 2017 р.